

Broedvogels van het Robben- oordbos en Dijkgatbos in 2015

Roy Slaterus

Sovon-rapport 2015/41

Broedvogels van het Robbenoordbos en Dijkgatbos in 2015

Roy Slaterus

Sovon-rapport 2015/41
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van Staatsbosbeheer

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2015

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer

Foto's: Roy Slaterus

Wijze van citeren: Slaterus R. 2015. Broedvogels van het Robbenoordbos en Dijkgatbos in 2015. SOVON-rapport 2015/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Inhoud

Samenvatting.....	2
1. Inleiding.....	3
2. Gebiedsbeschrijving.....	4
3. Werkwijze en omstandigheden in 2015.....	5
3.1. Veldwerk.....	6
3.2. Interpretatie.....	6
3.3. Weersomstandigheden.....	6
3.4. Foutenmarges.....	7
4. Resultaten.....	8
4.1. Soorten en aantallen.....	8
4.2. Soortbesprekingen.....	8
4.3. Vergelijking met voorgaande jaren.....	10
5. Evaluatie.....	13
Literatuur.....	14
Bijlagen.....	15

Samenvatting

In het voorjaar van 2015 zijn het Robbenoordbos en Dijkgatbos (tezamen 654 hectare groot) gekarteerd op broedvogels. Er werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode april-juni, waarbij 62 uur en 10 minuten is besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 5,7 minuten per hectare.

In totaal werden 55 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het onderzoeksgebied, waarvan 41 werden gekarteerd (tabel 3). Het aantal soorten betreft een minimum, omdat geen speciale bezoeken zijn gebracht voor nacht-actieve soorten. In totaal zijn zes Rode Lijst-soorten (Van Beusekom *et al.* 2005) vastgesteld: Koekoek, Wielewaal, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Nachtegaal en Kneu. Ten opzichte van eerdere karteringen in 1997 en 2009 zijn veel typische bosvogelsoorten toegenomen, waaronder Goudhaan, Staartmees en Boomkruiper. Door de geïsoleerde ligging ontbreken nog steeds enkele standvogels, zoals Boomklever en Glanskop. De Appelvink heeft de laatste jaren vaste grond onder de voeten gekregen in het westen van het land, terwijl de Zomertortel landelijk op de rand van uitsterven verkeert; deze ontwikkelingen zijn ook in het onderzoeksgebied zichtbaar. Veel struweelvogels zijn hier sinds 1997 afgenomen. Het opvallendste voorbeeld daarvan is de Tuinfluiter.

Zingende Fluiter in het Dijkgatbos in mei 2015.

1. Inleiding

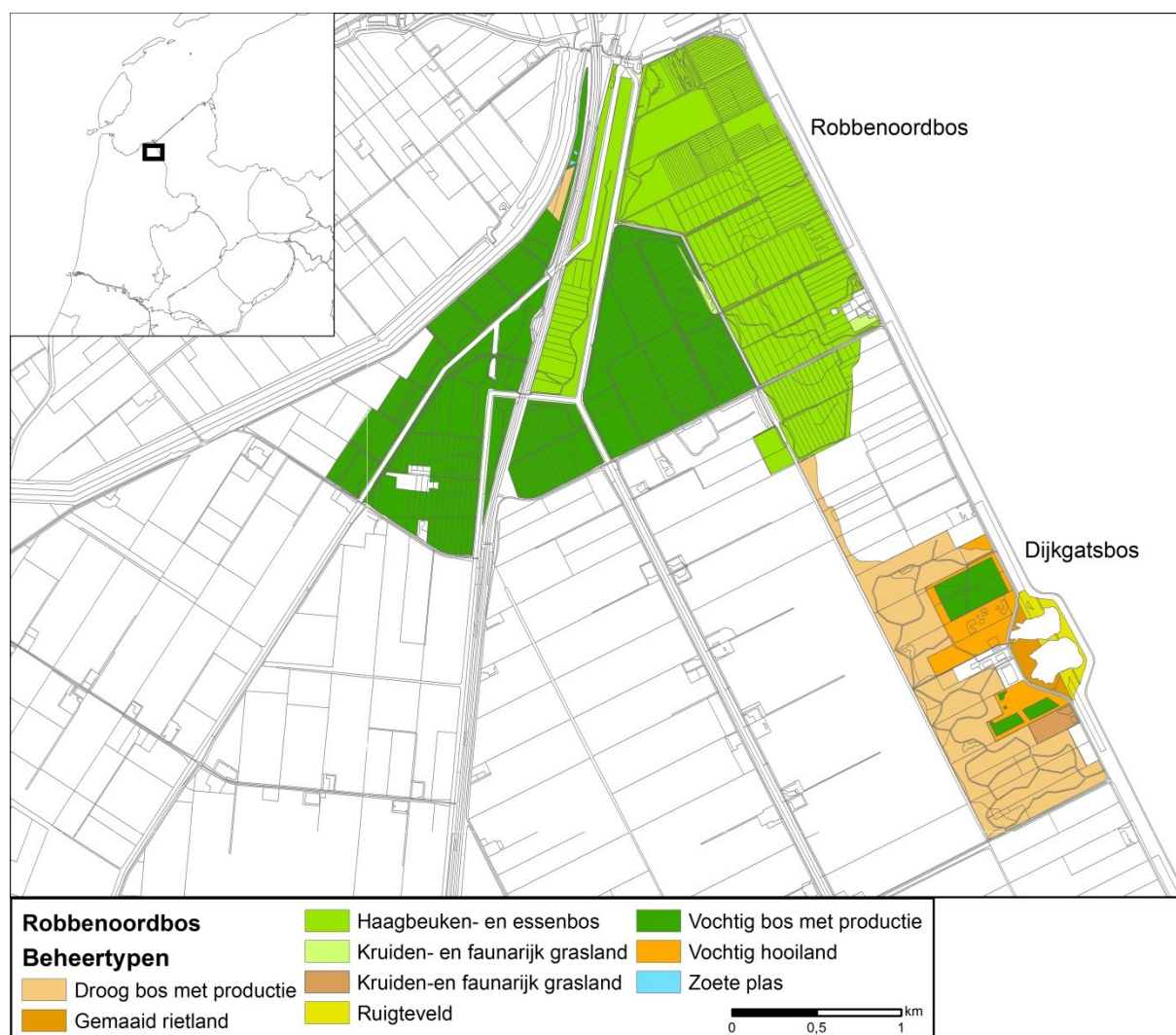
Voor de evaluatie van het beheer in natuurgebieden laat Staatsbosbeheer jaarlijks een deel van haar gebieden inventariseren. In het voorjaar van 2015 zijn onder meer het Robbenoordbos en Dijkgatbos geïnterviewd op broedvogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde de inventarisatie uit als onderdeel van het consortium De Vlinderstichting, Sovon & EIS voor Staatsbosbeheer Nederland. Het veldwerk werd uitgevoerd door Roy Slaterus. Contactpersonen bij Staatsbosbeheer waren Rutger Zeijpveld en Leon Kelder. Een concept van dit rapport werd doorgelezen door Willem van Manen, waarvoor dank.

Zicht op het Robbenoordbos van de Dijkgatweide in mei 2015.

2. Gebiedsbeschrijving

Het onderzoeksgebied is gelegen in het uiterste noordoosten van de provincie Noord-Holland in de Wieringermeer in de gemeente Hollands Kroon. Het bestaat uit twee (nagenoeg) van elkaar gescheiden objecten die in beheer zijn van Staatsbosbeheer. Het betreft het Robbenoordbos en het Dijkgatbos (zie figuur 1 voor de ligging). De bossen worden begrensd door het voormalige eiland Wieringen in het noordwesten, het IJsselmeer in het oosten en een uitgestrekt agrarisch polderlandschap (voornamelijk akkerbouw) in zuiden en zuidwesten. De twee bossen liggen tamelijk geïsoleerd ten opzichte van andere bossen. Het dichtst bij liggen de Staatsbossen op Texel (ca. 25 km), boswachterij Schoorl (ca. 30 km) en de bossen van Gaasterland (ca. 27 km). De bossen op Texel en in Gaasterland zijn echter door open water gescheiden van die in de Wieringermeer. Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van 654 hectare.

Figuur 1. Beheertypen in het onderzoeksgebied. Bron: Staatsbosbeheer.

Nadat de Wieringermeer in 1930 droogviel werd na enkele proefbeplantingen tussen 1941 en 1943 in totaal 415 hectare bos geplant. Dit ging echter nagenoeg geheel verloren toen in 1945 de zich terugtrekkende bezetters de dijk op twee plaatsen opbliezen en de polder onder water liep. Nadat het land hetzelfde jaar weer droog viel, werd het dode hout geruimd en werd in 1946-1953 het huidige Robbenoordbos geplant. Op de plaats van de dijkbreuken werd in 1948-1950 op de overslaggronden van de diep uitgesleten doorbraakkolken (de huidige Wielen) het Dijkgatbos geplant. Tussen 1967 en 1973 werden in de drassige weilanden tussen de Wielen en het Dijkgatbos nog enkele loofbosjes aangeplant. En ook in de jaren daarna werd nog op bescheiden schaal aangeplant (Dijksen 1997, Slaterus 2010).

In het gebied komt veel kwel voor, vooral in het oostelijke gedeelte van het Robbenoordbos. Hierdoor is de bodem zeer nat. Voor de aanplant werd het gebied dan ook om de 24 meter begreppeld, met om de 250 meter een afwateringssloot. Deze zijn tot op de dag van vandaag duidelijk terug te zien in het landschap. Het Robbenoordbos wordt momenteel doorsneden door drie afwateringskanalen die water uit de polder via gemaal Leemans in het IJsselmeer lozen (Dijksen 1997, Slaterus 2010).

Loofhout overheerst in de huidige bossen. Bij de aanplant was bijna een kwart van het areaal naaldhout. Als gevolg van kap en stormschade is het areaal naaldhout momenteel iets kleiner. Tussen de oorspronkelijk geplante soorten staan inmiddels meerdere spontaan opgeslagen soorten. Zuivere naaldhoutpercelen zijn er nauwelijks meer. In de loop der jaren zijn bovendien veel open plekken in het bos dichtgegroeid (Dijksen 1997, Slaterus 2010).

Enkele jaren geleden is een groot deel van het bouwland tussen het Robbenoordbos en het Dijkgatbos veranderd in een waterrijk natuurontwikkelingsgebied, de Dijkgatsweide genaamd. Hiermee is het gebied voor veel soorten aantrekkelijker geworden en is er een natuurlijke verbindingszone gecreëerd, waarvan bijvoorbeeld Reeën veelvuldig gebruik maken. In schril contrast daarmee staat de autosnelweg A7 die sinds jaar en dag het Robbenoordbos doorsnijdt.

De enige Turkse Tortel in het onderzoeksgebied in 2015, hier met nestmateriaal op 21 april bij het verzamelen van nestmateriaal.

3. Werkwijze en omstandigheden in 2015

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Staatsbosbeheer zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

3.1. Veldwerk

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering lag de nadruk op de soorten van de SNL-lijst, plus aanvullende soorten van BMP-B.

Er werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juni (zie tabel 1). In totaal is 62 uur en 10 minuten besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 5,7 minuten per hectare. Nachtrondes werden niet uitgevoerd. De meeste veldbezoeken begonnen rond zonsopgang en duurden tot in de middag. De af te leggen route (fietsend of te voet) werd aangepast aan de terreingesteldheid, de tijd van de dag en de weersomstandigheden. Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlappende territoria of leefgebieden, werd geprobeerd een zo hoog mogelijke (nest-indicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen.

Tabel 1. Tijdsinvestering in 2015.

#	Datum	Begin	Eind	Duur	#	Datum	Begin	Eind	Duur
1	24-mrt	6:30	10:45	255	4	27-mei	5:30	10:00	270
1	26-mrt	6:50	11:15	265	4	28-mei	7:30	11:20	230
1	6-apr	6:50	11:45	295	4	1-jun	7:30	10:00	150
2	14-apr	7:00	11:00	240	4	5-jun	12:05	13:05	60
2	21-apr	6:30	10:40	250	5	22-jun	8:20	11:45	205
2	23-apr	6:55	11:35	280	5	25-jun	7:55	9:10	75
3	12-mei	6:00	11:45	345	5	29-jun	4:10	5:30	80
3	20-mei	5:30	10:30	300	5	30-jun	5:00	9:10	250
3	22-mei	5:30	8:30	180					

3.2. Interpretatie

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van de juiste broedcode, ingevoerd via een tablet-pc. De waarnemingen zijn in het autoclusterprogramma van Sovon geïnterpreteerd conform de criteria zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011). Voordelen van dit programma zijn dat alle veldwaarnemingen digitaal beschikbaar zijn en dat de interpretatie transparant en reproduceerbaar is. De ligging van de territoria kan vervolgens eenvoudig worden weergegeven in een GIS-bestand. De verspreidingskaarten die in Bijlagen 1 zijn opgenomen, zijn gemaakt met behulp van het GIS-programma Arc-GIS.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2015 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat.

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, aantal zonuren per maand en hoeveelheid neerslag) in de periode maart-juli 2015, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2010).

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2015	Ref	2015	Ref	2015	Ref
Maart	6,2	6,2	158	125	59	68
April	9,0	9,2	242	178	22	44
Mei	12,4	13,1	222	213	51	61
Juni	15,6	15,6	241	201	33	68

De periode van november 2014 tot februari 2015 was vrij zacht, nat en zonnig. De maarttemperatuur zorgde uiteindelijk voor een buitengewoon zachte winter (Hellmanngetal 7,8).

Maart was zonnig en droog bij een normale temperatuur. Er waren regionale temperatuurverschillen; in het noorden was maart zacht, maar in het zuiden juist aan de koude kant. Het grootste deel van de maand was een hogedrukgebied bepalend voor het weer. Aan het einde van de maand nam de wisselvalligheid sterk toe en was het af en toe zeer onstuimig, met op 31 maart storm aan zee met ook boven land zware windstoten. Het aantal dagen met regen en de hoeveelheid regen bleven beperkt. Het zuidwesten was het droogst en de meeste regen viel in het oosten. Maart was een zonnige maand met weinig regionale verschillen.

April was zeer zonnig, droog en aan de koude kant, met wederom (grote) regionale verschillen. Door een heersende noordelijke stroming was het in het noorden veelal koud, maar in het zuidoosten juist zachter dan normaal. Vorst aan de grond was in het oosten tot het einde van de maand aan de orde van de dag. Doordat hogedrukgebieden bepalend waren voor het weer, bleef de totale hoeveelheid neerslag beperkt. De minste neerslag viel in het westen, met op sommige plaatsen niet meer dan ca. 10 mm. Het oosten en zuidoosten waren het natst, al kwamen natte dagen niet voor.

Mei was vrij koel, vrij droog en vrij zonnig. De maand begon koel, met lokaal nachtvorst. Tot het einde van de maand kwam het nog regelmatig tot vorst aan de grond. Daarna volgde een wisselvallige, vaak winderige periode, waarin de temperatuur opliep. Op 11 mei werd de eerste zomerse dag van het jaar genoteerd (>25 °C). Daarna werd met een overheersende westenwind weer vrij koele lucht van zee aangevoerd. De temperatuur bleef daarbij vooral in het noorden op de meeste dagen onder normaal steken, vaak in combinatie met een stevige wind. In de zuidoostelijke helft van het land liepen de temperaturen nog wel regelmatig op tot boven de 20 °C. De meeste neerslag viel tijdens onweersbuien rond 5 mei en op een natte dag op 19 mei. Het zonnigst was het aan de kust en het minst zonnig in het noordoosten.

Juni kende een normale temperatuur en was droog en zonnig. Wel was het temperatuurverloop grillig, waarbij enkele korte periodes met warm tot zeer warm weer werden afgewisseld door langere periodes waarin de temperatuur rond of beneden normaal lag. Ook was er 's nachts nog sprake van vorst aan de grond, door een combinatie van weinig neerslag en de aanvoer van heldere, koele lucht. Een groot deel van de maand werd het weer bepaald door hogedrukgebieden, waardoor de hoeveelheid regen regionaal beperkt bleef. De meeste regen viel tijdens (onweers)buien op 5, 12, 21 en 22 juni. Vooral de eerste helft van juni was zonnig, maar rond de langste dag was het juist uitgesproken somber. Zeeland was het zonnigst, terwijl het noordoosten van het land het minste zon zag.

3.4. Foutenmarges

De vorige grootschalige kartering van het Robbenoordbos en Dijkgatbos in 2009 werden uitgevoerd door dezelfde waarnemer. Dat maakt dat de resultaten uit beide jaren op zeer vergelijkbare wijze tot stand zijn gekomen, ondanks dat de onderzoeksinspanning in 2015 lager was doordat in tegenstelling tot in 2009 niet alle broedvogelsoorten werden gekarteerd. Beide gebieden zijn goed toegankelijk, dankzij de vele paden die door de bospercelen lopen. En het veldwerk is overwegend onder gunstige weersomstandigheden uitgevoerd. Voor het opsporen van roofvogelnesten was, gegeven de omstandigheden van de opdracht, helaas relatief weinig tijd.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 55 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het onderzoeksgebied, waarvan 41 werden gekarteerd (tabel 3). Wilde Eend, Meerkoet, Houtduif, Ekster, Gaai, Zwarte Kraai, Pimpelmees, Koolmees, Tjiftjaf, Fitis, Winterkoning, Merel, Roodborst en Vink waren als broedvogel aanwezig, maar zijn niet geteld. Het aantal soorten betreft een minimum, omdat geen speciale bezoeken zijn gebracht voor nacht-actieve soorten (zoals waarschijnlijk aanwezige soorten als Houtsnip en Bosuil). In totaal zijn zes Rode Lijst-soorten (Van Beusekom *et al.* 2005) vastgesteld.

Tabel 3. Aantallen en dichtheden van broedvogels in het Robbenoordbos en Dijkgatbos in 2015. RL=Rode Lijst-status, KW=kwetsbaar, GE=gevoelig.

Soort	N	N/100 ha	Rode Lijst	Soort	N	N/100 ha	Rode Lijst
Grauwe Gans	2	0,3		Sprinkhaanzanger	2	0,3	
Bergeend	2	0,3		Spotvogel	2	0,3	GE
Kuifeend	12	1,8		Bosrietzanger	4	0,6	
Krakeend	4	0,6		Kleine Karekiet	34	5,2	
Havik	4	0,6		Rietzanger	3	0,5	
Buizerd	5	0,8		Boomkruiper	59	9	
Waterral	1	0,2		Zanglijster	86	13,1	
Turkse Tortel	1	0,2		Grote Lijster	2	0,3	
Koekoek	5	0,8	KW	Grauwe Vliegenvanger	1	0,2	GE
Grote Bonte Specht	40	6,1		Nachtegaal	4	0,6	KW
Kleine Bonte Specht	1	0,2		Blauwborst	1	0,2	
Wielewaal	1	0,2	KW	Roodborsttapuit	1	0,2	
Kauw	4	0,6		Heggenmus	15	2,3	
Goudhaan	17	2,6		Witte Kwikstaart	1	0,2	
Zwarte Mees	4	0,6		Boompieper	1	0,2	
Staartmees	20	3,1		Groenling	23	3,5	
Fluiter	2	0,3		Putter	10	1,5	
Braamsluiper	2	0,3		Kneu	6	0,9	GE
Grasmus	18	2,8		Appelvink	27	4,1	
Tuinfluiter	69	10,6		Rietgors	6	0,9	
Zwartkop	145	22,2					

4.2. Soortbesprekingen

Van enkele karakteristieke of anderszins interessante soorten wordt hier aanvullende informatie gegeven.

Havik, n=4

Van de Havik werden vier territoria vastgesteld. Daarnaast werden enkele waarnemingen gedaan, bijvoorbeeld in het westelijke deel van het Robbenoordbos, die niet voldeden aan de territoriumcriteria. Op basis van informatie van de lokale boswachter, lijkt het aannemelijk dat zich hier nog ca. vier extra territoria bevonden.

Sperwer, n=0

Tijdens de inventarisatie is de Sperwer slechts eenmaal waargenomen – onvoldoende om van een territorium te kunnen spreken. Op basis van informatie van de lokale boswachter was de soort met drie territoria vertegenwoordigd in het Robbenoordbos.

Buizerd, n=5

Ook voor de Buizerd geldt dat het aantal waarschijnlijk onderteld is. Volgens de boswachter ging het om ca. 10 territoria. Voor het opsporen van de nesten was tijdens de inventarisatie relatief weinig tijd en met slechts vijf bezoeken voldeden niet alle waarnemingen aan de territoriumcriteria.

Slechtvalk, n=0

Op de zendmast in het zuidoosten van het Robbenoordbos werd enkele keren een adulte Slechtvalk waargenomen. Van een territorium leek echter (nog) geen sprake.

Adulte Slechtvalk op de zendmast in het Robbenoordbos in april 2015.

Koekoek, n=5

De zang van de Koekoek is onmiskenbaar. Doordat de soort zelf geen nest bouwt maar zijn eieren achterlaat in de nesten van andere soorten, is het vaststellen van het aantal territoria echter niet zo eenvoudig als het lijkt. In de praktijk komt het erop neer dat (bijna) alleen zangwaarnemingen tussen 15 mei en 30 juni als geldig worden beschouwd en dat een tweede – niet gelijktijdige – zangwaarneming pas als een ander territorium kan worden beschouwd als de afstand tot de eerste minimaal één kilometer bedraagt (van Dijk 2004). De soort is immers niet zo gebonden aan een locatie. In het onderzoeksgebied werden vijf territoria vastgesteld, twee meer dan in 1997 en 2009. Doordat de populatie sinds 1960 meer dan gehalveerd is, is de Koekoek als kwetsbare soort op de Rode Lijst geplaatst (Van Beusekom *et al.* 2005).

Kleine Bonte Specht, n=1

Bijzonder was de vaststelling van een territorium van de Kleine Bonte Specht in het westelijke deel van het Robbenoordbos. Alhier werd een territoriaal mannetje waargenomen, maar een nest werd niet gevonden. Bij aanvang van de inventarisatie waren reeds verschillende waarnemingen uit het zuidoostelijke deel van het Robbenoordbos bekend. Tijdens de inventarisatiebezoeken werd de soort hier echter niet waargenomen. Het is onduidelijk of het op beide plekken – die ca. 1800 m van elkaar verwijderd zijn – om dezelfde vogel ging. Omdat de soort een tamelijk verborgen bestaan leidt, is het denkbaar dat er sprake was van twee territoria.

Tuinfluitier, n=69

De Tuinfluitier liet in 2009 een sterke afname zien ten opzichte van 1997 maar is sindsdien ongeveer gelijk gebleven in aantal. In totaal werden 69 territoria vastgesteld, tegenover 154 in 1997. In dat jaar

werd de soort in alle bostypen aangetroffen, met de hoogste dichtheden op relatief open plekken met braamstruiken. De oorzaken van de afname moeten waarschijnlijk worden gezocht in een afname van de oppervlakte aan struwelen. Door het ouder worden van het bos zijn open plekken mogelijk schaarser geworden. In 2009 en 2015 kwam de soort vooral nog voor in struikgewas langs de randen van het bos en op de oevers van de watergangen.

Zwartkop, n=145

In tegenstelling tot de Tuinfluiter vertoonde het aantal Zwartkoppen een lichte stijging, met 121 territoria in 1997, 139 in 2009 en 145 in 2015. De soort komt eveneens voor in struikgewas, maar voelt zich ook thuis in een goed ontwikkelde ondergroei in bossen. De soort is in geheel Nederland een algemene zomergast, maar over het algemeen zijn de dichtheden in de hoger gelegen delen van het land aanzienlijk hoger dan in de kustprovincies. De landelijke trend vertoont sinds 1990 een duidelijke toename. Overigens was er in 1997 ook al sprake van een toename in het onderzoeksgebied (Dijkse 1997).

Boomkruiper, n=59

De Boomkruiper laat een gestage toename zien, van 24 territoria in 1997 en 40 in 2009 tot 59 in 2015. En ook in 1997 zat de soort al in de lift. De hoogste dichtheden worden bereikt in de bosrijke delen van Nederland en plaatselijk in de duinstreek. Kennelijk speelt het steeds ouder wordende bos in het onderzoeksgebied de soort in de kaart. De Boomkruiper vertoont hier een (lichte) voorkeur voor plekken met naaldbomen.

Nachtegaal, n=4

Was de welluidende zang van de Nachtegaal in 1997 nog op 20 plekken te horen, in 2009 werden er nog slechts zes territoria vastgesteld en in 2015 zelfs nog maar vier (al werden buiten de inventarisatie om door anderen nog ca. vier zingende exemplaren opgetekend in het zuidwestelijke deel van het Robbenoordbos). Deze afname staat niet op zichzelf, want ook op veel plaatsen elders in het land neemt de soort af. De soort is dan ook geplaatst op de Rode Lijst. Maar afgaande op de negatieve populatieontwikkelingen van enkele andere struweelvogels in het onderzoeksgebied (bijvoorbeeld Tuinfluiter), lijkt het onderzoeksgebied zelf ook minder geschikt dan voorheen. De soort komt vooral voor in struikgewas langs bosranden en op open plekken met een rijke ondergroei.

Appelvink, n=27

De Appelvink liet in 2009 een sterke afname zien ten opzichte van 1997 maar is sindsdien ongeveer gelijk gebleven in aantal. Opvallend is wel dat de aantallen in het Robbenoordbos gedaald zijn en in het Dijkgatbos juist gestegen ten opzichte van 2009. Kanttekening die hierbij geplaatst kan worden is, dat de soort zich tamelijk onopvallend gedraagt. Op sommige plekken – bijvoorbeeld in het zuidwestelijke deel van het Robbenoordbos – zijn wel solitaire exemplaren opgemerkt, maar voldeden die waarnemingen niet aan de territoriumcriteria. Mogelijk is de soort hier dan ook onderteld. De toename staat niet op zichzelf. De soort is al enige tijd bezig met een opmars in de Noord-Hollandse bossen en parken. Het ouder worden van het bos zal ook een positieve uitwerking hebben gehad op de aantalsontwikkeling in het Robbenoordbos en Dijkgatbos.

4.3. Vergelijking met voorgaande jaren

In 1997, 2009 en 2015 zijn zowel het Robbenoordbos als het Dijkgatbos op broedvogels gekarteerd. Dit heeft interessant vergelijkingsmateriaal opgeleverd. De meest in het oog springende veranderingen in het Robbenoordbos waren het verdwijnen van Bergeend, Zomertortel en de komst van Kuifeend en Kleine Bonte Specht. Afnames werden vertoond door soorten als Tuinfluiter, Zanglijster, Grauwe Vliegenvanger en Nachtegaal, terwijl bijvoorbeeld Goudhaan, Staartmees, Boomkruiper, Groenling en Appelvink in de lift zitten.

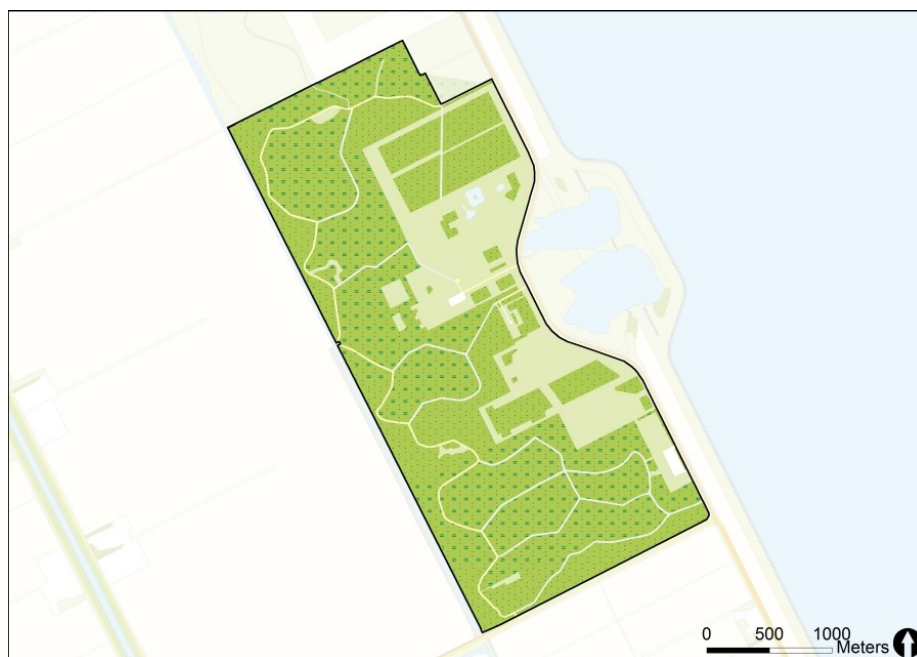

Figuur 2. Deel van het Robbenoordbos dat in 1997, 2009 en 2015 werd gekarteerd.

Tabel 4. Aantallen broedvogels in het Robbenoordbos tijdens verschillende karteringen. Ng.= niet geteld.

Soort	1997	2009	2015	Soort	1997	2009	2015
Grauwe Gans	-	1	-	Pimpelmees	64	62	Ng.
Nijlgans	1	1	-	Koolmees	108	97	Ng.
Bergeend	29	5	-	Zwarte Mees	6	4	4
Kuifeend	-	1	7	Staartmees	4	11	19
Krakeend	2	2	2	Fluiter	3	1	1
Wilde Eend	35	16	Ng.	Tjiftjaf	71	69	Ng.
Wintertaling	5	-	-	Fitis	-	388	Ng.
Fazant	-	2	-	Braamsluiper	-	1	1
Blauwe Reiger	64	48	-	Grasmus	5	2	9
Fuut	2	1	-	Tuinfluiter	126	47	52
Havik	7	4	3	Zwartkop	96	112	109
Sperwer	5	3	-	Sprinkhaanzanger	3	-	-
Buizerd	7	9	4	Spotvogel	2	1	2
Torenvalk	1	-	-	Bosrietzanger	6	1	1
Waterral	-	-	1	Kleine Karekiet	7	1	4
Waterhoen	1	3	-	Rietzanger	-	1	1
Meerkoet	9	8	-	Boomkruiper	22	36	48
Houtsnip	10	6	Ng.	Winterkoning	165	123	Ng.
Holenduif	-	1	-	Merel	76	74	Ng.
Houtduif	60	55	Ng.	Zanglijster	91	78	58
Turkse Tortel	-	-	1	Grote Lijster	2	3	1
Zomertortel	8	3	-	Grauwe Vliegenvanger	15	5	1
Koekoek	1	1	1	Roodborst	120	94	Ng.
Bosuil	1	6	Ng.	Nachtegaal	14	6	3
Ransuil	3	-	-	Roodborsttapuit	-	1	-
IJsvogel	-	1	-	Heggenmus	33	-	13
Grote Bonte Specht	28	33	28	Boompieper	-	4	1
Kleine Bonte Specht	-	-	1	Vink	249	211	Ng.
Wielewaal	2	-	1	Keep	1	-	-
Ekster	2	1	Ng.	Groenling	2	4	13
Gaai	13	11	Ng.	Putter	2	3	5
Kauw	-	4	4	Sijs	2	-	-
Zwarte Kraai	3	3	Ng.	Kneu	-	1	-
Goudhaan	8	13	14	Barmsijs	1	-	-
Vuurgoudhaan	2	-	-	Appelvink	4	26	16

In het Dijkgatbos waren min of meer dezelfde veranderingen zichtbaar, al behoorde de Zanglijster hier tot de stijgers en was de toename van de Appelvink nog opvallender. Grauwe Gans was een nieuwkomer als broedvogel in het gebied.

Figuur 3. Deel van het Dijkgatbos dat in 1997, 2009 en 2015 werd gekarteerd.

Tabel 5. Aantallen broedvogels in het Dijkgatbos tijdens verschillende karteringen. Ng. = niet geteld.

Soort	1997	2009	2015	Soort	1997	2009	2015
Grauwe Gans	-	1	2	Staartmees	-	3	1
Nijlgans	1	-	-	Fluiter	-	-	1
Bergeend	5	3	-	Tjiftjaf	12	13	Ng.
Wilde Eend	9	3	Ng.	Fitis	-	106	Ng.
Fazant	3	-	-	Grasmus	9	-	1
Havik	1	1	1	Tuinfluiter	23	12	15
Sperwer	1	1	-	Zwartkop	23	23	33
Buizerd	2	4	1	Sprinkhaanzanger	-	-	1
Waterhoen	2	-	-	Spotvogel	1	-	-
Meerkoet	3	-	-	Bosrietzanger	2	-	-
Kievit	1	-	-	Kleine Karekiet	17	5	17
Houtsnip	3	2	?	Rietzanger	-	1	-
Tureluur	2	-	-	Boomkruiper	2	4	11
Holenduif	2	1	-	Winterkoning	36	39	Ng.
Houtduif	42	35	Ng.	Merel	25	23	Ng.
Turkse Tortel	-	1	-	Zanglijster	17	17	26
Zomertortel	5	1	-	Grote Lijster	-	1	1
Koekoek	1	1	1	Grauwe Vliegenvanger	1	1	-
Bosuil	1	2	Ng.	Roodborst	24	26	Ng.
Ransuil	3	-	Ng.	Nachtegaal	1	-	-
Grote Bonte Specht	9	11	12	Heggenmus	7	5	2
Wielewaal	6	-	-	Witte Kwikstaart	-	-	1
Ekster	2	-	Ng.	Vink	52	51	Ng.
Gaai	3	5	Ng.	Groenling	2	1	9
Kauw	-	1	-	Putter	1	1	2
Zwarte Kraai	1	2	Ng.	Kneu	-	1	-
Goudhaan	3	2	3	Appelvink	-	2	11
Pimpelmees	13	17	Ng.	Rietgors	-	4	1
Koolmees	29	33	Ng.				

5. Evaluatie

Twee opvallende ontwikkelingen zijn zichtbaar:

1) Veel typische bosvogelsoorten zijn toegenomen met het ouder worden van het bos. Met name holenbroeders en soorten waarvoor oude bomen en/of dood hout van belang zijn doen het goed. Een treffend voorbeeld daarvan is de Boomkruiper. Veel van deze soorten zaten ook in 1997 al 'in de lift'. Door de geïsoleerde ligging ontbreken enkele 'hardnekkige' standvogels, zoals Boomklever en Glanskop.

2) Veel struweelvogels zijn juist afgenomen met het ouder worden van het bos. Natuurlijke successie zal hierbij een belangrijke rol hebben gespeeld; met het dichtgroeien van open plekken en de afname van het oppervlakte struweel verdwijnen ook de struweelvogels. Het opvallendste voorbeeld is de Tuinfluiter.

Met het ouder worden van het bos zullen sommige vogelsoorten verder toenemen en andere juist verdwijnen. Broedvogelkarteringen helpen erbij om deze ontwikkelingen in beeld te brengen. De geïsoleerde ligging van beide bossen speelt een rol van betekenis. Nieuwkomers doen er vaak lang over om zich te vestigen, vooral wanneer het standvogels betreft. Zo zal de toekomst bijvoorbeeld moeten uitwijzen of de Kleine Bonte Specht die dit jaar aanwezig was, blijft of niet. Afnemende soorten daarentegen kunnen plotseling verdwijnen, mede omdat er in het omliggende gebied weinig geschikt biotoop aanwezig is.

Twee Koekoeken aan de rand van het Dijkgatbos in mei 2015.

Literatuur

- Van Beusekom R, Huigen P., Hustings F., De Pater K. & Thissen L. (red.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Dijksen L.J. 1997. Broedvogels van boswachterij Wieringermeer in 1997. Sovon-inventarisatierapport 1997/14. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Slaterus R. 2010. Broedvogels van het Robbenoordbos en Dijkgatbos in 2009. Sovon-inventarisatierapport 2010/03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

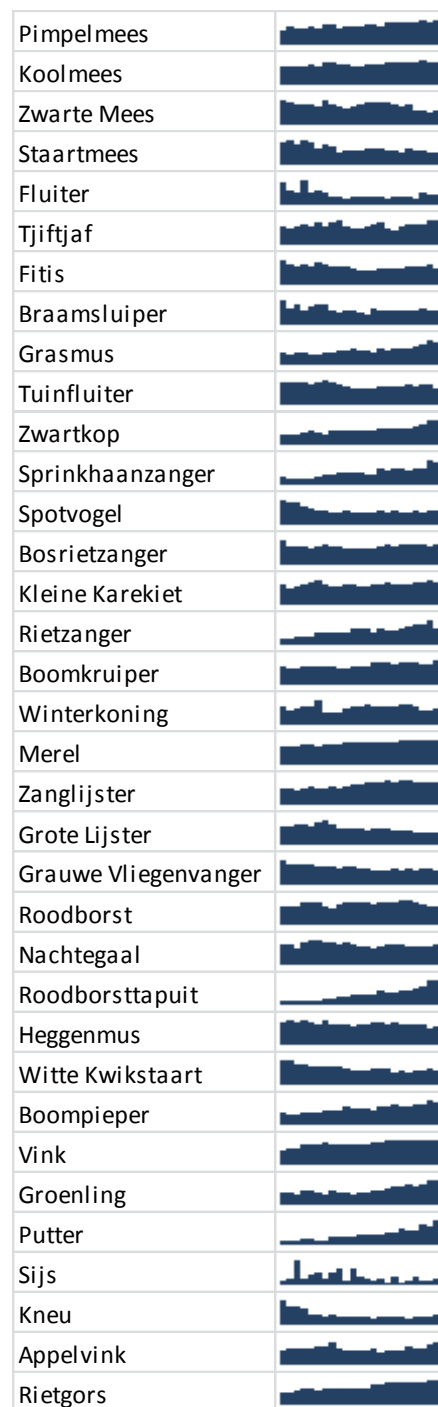
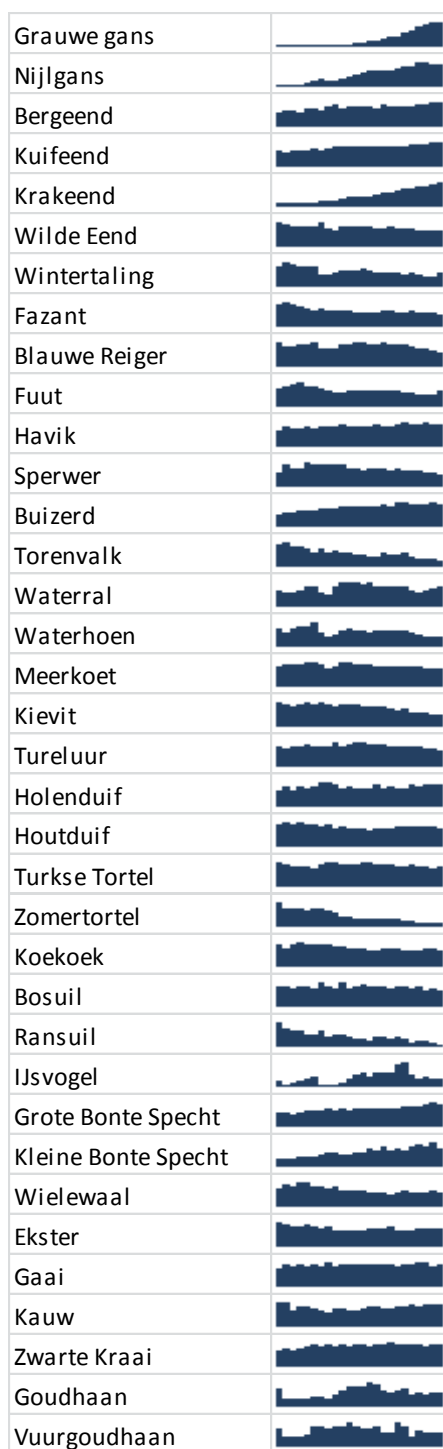
Bijlagen

Bijlage 1. Interpretatiecriteria met:

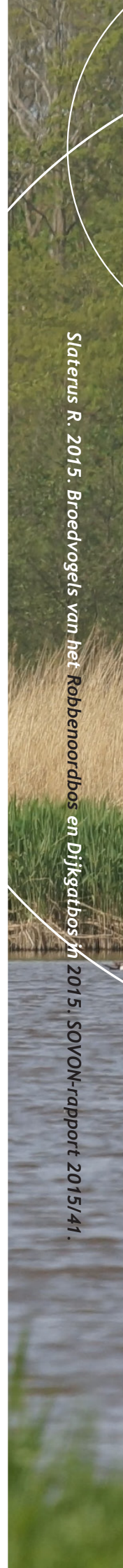
1. Grenzen waartussen waarnemingen waarschijnlijk betrekking hebben op broedvogels;
2. Aantal waarnemingen dat is vereist tussen de datumgrenzen;
3. Aantal waarnemingen dat is vereist in hele periode;
4. Afstand waarbinnen twee waarnemingen die niet tijdens hetzelfde bezoek zijn gedaan, worden beschouwd als van hetzelfde territorium. In geval van meer dan twee waarnemingen is voor de grootte van een territorium maximaal 1,5 maal de fusie-afstand aangehouden.

Soort	1a	1b	2	3	4	Soort	1a	1b	2	3	4
Grauwe Gans	24-2	15-4	1	1	2500	Sprinkhaanzanger	25-4	20-7	1	1	300
Bergeend	25-4	15-7	1	2	2500	Spotvogel	5-5	15-7	1	1	300
Kuifeend	10-5	30-6	1	0	1000	Bosrietzanger	5-5	20-7	1	1	300
Krakeend	15-4	15-6	1	0	1000	Kleine Karekiet	30-4	10-7	1	1	300
Havik	27-1	15-7	1	2	1000	Rietzanger	20-4	10-7	1	1	300
Buizerd	27-1	15-7	1	2	1000	Boomkruiper	27-1	20-6	1	1	300
Waterral	10-4	10-7	1	1	300	Zanglijster	15-4	30-6	1	1	300
Turkse Tortel	10-3	20-8	1	1	300	Grote Lijster	24-2	31-5	1	1	500
Koekoek	5-5	25-6	1	1	1000	Grauwe Vliegenvanger	10-5	10-8	1	1	300
Grote Bonte Specht	24-2	30-6	1	1	300	Nachtegaal	30-4	20-6	1	1	300
Kleine Bonte Specht	27-1	20-6	1	1	500	Blauwborst	27-3	15-7	1	1	300
Wielewaal	5-5	15-7	1	1	500	Roodborsttapuit	10-3	15-7	1	1	300
Kauw	24-2	10-5	1	1	300	Heggenmus	5-3	10-7	1	1	300
Goudhaan	5-4	30-6	1	1	300	Witte Kwikstaart	27-3	10-7	1	2	300
Zwarte Mees	10-3	30-6	1	1	300	Boompieper	10-4	10-7	1	1	300
Staartmees	24-2	31-5	1	1	500	Groenling	10-4	20-6	1	1	300
Fluiter	10-5	30-6	1	1	300	Putter	27-3	15-7	1	1	300
Braamsluiper	25-4	30-6	1	1	300	Kneu	20-4	20-7	1	1	500
Grasmus	20-4	10-7	1	1	300	Appelvink	10-3	20-6	1	1	300
Tuinfluiter	25-4	20-7	1	1	300	Rietgors	10-4	30-6	1	1	300

Bijlage 2. Nederlandse trends (1990-2013) van soorten die meermalen in het Robbenoord- en Dijkgatbos zijn geteld en waarvan trends beschikbaar zijn. Bron: www.sovon.nl.

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

